

cati, beati Clementis caput, si Deus prosperum ad patriam nobis reditum concederet, sanctæ Ecclesiæ Cluniacensi nos duros devovimus et promisimus.

Quanto citius ergo potuimus, navem ascendentes, et de prosperitate itineris nostri ex Dei gratia, et patroni nostri sancti Clementis tutamine plurimum confidentes, multa maris spatia usque ad vigiliam Pentecostes satis prospere transivimus. Ipsa autem vigilia invidus ille humani generis inimicus omnium honorum, in quantum a Deo permittitur, perturbator, felicitus, ut credimus, actionibus nostris invidens, noctis illius crepusculo, vehemens et intolerabile venti marisque super nos induxit tormentum. Quo turbine turbati, turbantur et cæcula ponti, et elevatæ sunt *mirabiles elationes maris* (Psal. xcii). Tunc unda dehiscens maris secreta undavit, æstusque furit arenis, et sepulcrum nostrum, ventres scilicet piscium, jam mare paraverat. Tunc extemplo omnium solvuntur frigore membra, eo quod non tam navis inter undas, quam undæ intra navem viderentur. Et carbasus arcemone inclinato jam maria lambere videbatur, et nautæ de vita desperantes, nave relicta in barcellis effugerunt. Cumque omnes alii, qui in navi remanseramus, de evasione et vita desperaremus, et omnium honorum, et malorum oblii extra nos positi fueramus. Tunc confestim *Spiritus* Paracletus, qui *ubi vult spirat* (Joan. iii), inspirare dignatus est nobis, ut confugeremus ad sanctum Clementem, cujus reliquias portabamus, ejusque experiremur clementiam. Nos vero ante capsulam, flexis poplitibus, lacrymis distillantibus, palmis ad cælum extensis, hujusmodi orationem obtulimus: O clementissime Clemens, clementiam tuam imploramus, de cujus patrocinio

A confidimus; ut qui pro nomine Christi in mari subversus es, nos a subversione maris liberare digneris, ut ex hoc veraciter comprobemus te nobis auxiliari.

Oratione autem finita, illico finita est procella, et tranquillitas maris reddita est nobis. Fatemur igitur, et confidenter dicimus, quod statim per beati Clementis merita aquilone fugato, auster prosper prospere successit, et navem ex opposita parte evidenter erigendo, præfatum mortale periculum feliciter evasimus. Et lætabundi lætabundas exsolvimus gratias creatori nostro, sicque per mare volantes citius appulimus ad portum optatum. Postea vero per diversa terrarum spatia, a beate Clemente prospere conducti, vi Kal. Augusti sæpe dictum sancti martyris caput cum multa devotione et honorificentia Domino concedente, et ipso martyre permittente, sanctæ ecclesiæ Cluniacensi, et ejusdem venerabili conventui obtulimus perpetuo venerandum et colendum. A quibus honorifice et cum ingenti reverentia susceptum, cum aliis sanctis reliquiis latantes deposuerunt. Sed paulo post cum ingenti reverentia et honore in capsam argenteam honorificentius recondiderunt. Unde, de ejus clementia sperantes apud eum, qui judicaturus est vivos et mortuos, de ejus patrocinio et advocazione perpetuo confidimus muniti. Ejusque deprecamur clementiam, ut sicut aliquando universalem rexit Ecclesiam; ita nunc hanc specialiter regere et gubernare dignetur. Amen.

C Hoc autem factum est per gratiam Dei, anno 1203, præsentē Innocentio papa, regnante Philippo rege Francorum, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria perennis et laus perpetua, per infinita sæcula sæculorum.

Explicit narratio exceptionis apud Cluniacum capitis beati Clementis.

BALDUINI

FLANDRIÆ ET HANNONIÆ COMITIS,

POSTMODUM

IMPERATORIS CONSTANTINOPOLITANI

EPISTOLÆ ET DIPLOMATA.

I.

Litteræ de pace facta inter comitem Balduinum et illos de Tornaco.

(Anno 1197.)

[MARTEN. *Thesaur. Anecd.*, I, 664. Ex Hasnoniensi chartarie dominorum de Avesnis.]

Ego BALDUINUS Flandriæ et Hannoniæ comes om-

D nibus notum fieri volo, quod, sacramento præstito et fide interposita, concessi cuilibet de Tornaco quod firmas eis trugas tenebo, donec firma pax reformata fuerit inter dominum regem et me de illa quidem guerra quæ modo est incepta inter dominum regem Francorum et me, hoc videlicet modo, quod ipsi non poterunt interim amplius firmare cu-

Vitalē suam, quam modo est firmata, nec quemquam vel aliquos ex parte domini regis, vel ex aliqua parte alia, receptare poterunt, unde malum aliquid mihi accidat, et ccc serjantes quos mittere solebant domino regi in expeditionibus suis, ei mittere non poterunt: sed si dominus rex eos habere voluerit, ipsi liberabunt illos ei apud Tornacum et non in alio loco, et si tunc dominus rex eos abducere poterit, eos abducat. Cives etiam nullam debent domino regi dare pecuniam pro serjantibus istis, sed nec etiam pro aliqua alia occasione pecuniam ei aliquam debent dare, vel auxilium aliquod ei facere, unde mihi malum aut tædium accidere possit, quādiu guerra durabit. Homines autem mei libere poterunt transire per civitatem, dum tamen exercitus non transeat cum armis, et emere victualia sua, et quærere mercatus suos, et navigia poterunt transire ascendendo et descendendo cum victualibus et mercatibus, et ipsi cives liberum et securum iterum habebunt transitum per totam terram ineam quærendi mercatus, et negotia sua, sicut faciebant tempore pacis, et antequam guerra esset incœpta inter dominum regem et me. Cæterum si forte discordia aliqua oriatur inter aliquem, vel aliquos ex hominibus meis, vel de his qui ad me pertinent, et aliquos, velut aliquos ex civibus, concordia et compositio debet inde fieri per quatuor homines meos, hos videlicet, Walterum de Avesnis, Th. de Dichemue, Ren. de Trit, et Wilhelmum patruum meum, et per quatuor burgenses, hos videlicet: Henr. Wambr. Walt. Galet, Fob. Justitiam, Gomm. de Barra.

Hanc autem treugam ex parte mea firmiter tenendam juravit mecum Henricus frater meus, et hi homines mei fide interposita firmaverunt, Henricus patruus meus, Walterus de Avesnis, Wilhelmus patruus meus, Th. de Beverna, Ren. de Trit, Roger. castellanus de Curtraco, et Rogerus filius suus, Balduinus de Commines, Balduinus de Prat, Boisardus et Gill. fratres de Borghela, Rabber. et Rogerus fratres de Ruma, Gont. de Mouscin, Thom. de Lealcort, Fast. de Orcha, Osto de Arbree, Egidius et Gossuinus fratres de Aigremont, Nich. Desplecin, Ger. de S. Amando præpositus, Monicus et Egidius fratres de Guegnies.

Hanc etiam compositionem treugarum firmiter observandam juraverunt, et fidejusserunt ex parte sua præpositi, jurati, scabini, et electores, et omnes burgenses de Tornaco, et pro se dederunt hostagios Waltero de Avesnis de cc marcis, Rogero de Curtraco de c marcis, Egidio de Aigremont de c marcis, Bossard. et Gill. de Borghella de cc marcis, Ger. præposit. de S. Amando de c marcis, Gont. de Mouscin de c marcis, Monicum de Guegnies de c marcis, Frastreit de Orcha de c marcis, Babber. de Ruma de c marcis, Nich. de Flamengheria de c marcis, et Thomam de Lealcort de c marcis. Hoc videlicet modo, quod si burgenses treugas istas non tenuerint, sicut dictæ sunt et ordinatæ, isti mihi

A debent solvere pecuniam istam, et mihi concesserunt, quod ego ubicunque potuero, absque favore faciendo de treugis, potero accipere de rebus eorum et de suo, quousque mihi plenarie fuerit emendatum quod treugas infregerint, si infra octo dies non emendaverint, et hanc compositionem treugarum recognoscam eis coram scabinis de Gandavo, de Brugis, de Ypra, et de Valenchenis, et pro his treugis, sicut dictæ sunt et ordinatæ, debent dare ex parte mea Laur. de Campanis, Joanni de Bavaco, Egid. de Attrebato quater mille marcas xxxiii solid. et iv denarios Flandrensis monetæ pro singulis marcis, mille in nundinis Messinis, mille in nundinis de Curtraco, mille in nundinis de Ypra, et mille in nundinis de Trouhout. Verum ut stabiles teneantur treugæ istæ, sicut hic dictæ sunt et ordinatæ, præsentem feci scripto commendari, et sigilli mei appensione muniri.

B Actum ante Tornacum anno Domini 1197, mense Julio, Dominica prima ante festum Beatæ Mariæ Magdalenzæ.

II.

Balduini Flandriæ et Hannoniæ comitis leges de homicidio.

(Anno 1200.)

[D. MARTEN., *Anecd.*, I, 765, ex ms. Camberonensi.]

Hæc est forma pacis in toto comitatu Hannoniensi, quam dominus Flandriæ et Hannoniæ BALDUINUS, et viri nobiles, et alii milites suis juramentis asscuraverunt et confirmaverunt, appositisque sigillis suis, tam domini comitis, quam virorum nobilium roboraverunt.

I. De hominibus igitur qui milites, vel filii militum non fuerint, mortuum pro mortuo, membrum pro membro. Filii vero militum, qui usque ad vicesimum quintum annum ætatis suæ non fuerint facti milites, post vicesimum quintum annum tales erunt ad pacem quam rustici.

II. Si quis homo hominem invaserit, quod vulgariter assalire dicitur, et homo assalitus erit supra corpus suum defendendum illum interfecerit qui eum assalaverit, pacem firmam inde debet habere erga Deum et erga amicos occisi.

D III. Si quis in custodia fructuum terrarum suarum, vel nemorum, vel aquarum, vel pratorum, vel hujusmodi, per se, vel per servientem suum panna, seu vadia accipere voluerit, et ei pannum, vel vadium denegatum, id est sconditum fuerit, et inde inter eum et illum qui vadium denegaverit, id est scondiderit, quem supra suum invenerit, rixæ et contentiones, vel conflictus moveantur; et ille cujus fuerit terra, vel nemus, vel pratium, vel aqua, vel hujusmodi, illum interfecerit, quem supra suum invenerit, nulla in eum fiet vindicta, nec ipse faciet emendationem aliquam, sed pacem firmam habere debet.

IV. Si homo hominem interfecerit, et ille homicida aufugerit, ejus amici et proximi eum abjurare

et forjurare debent; et sic pacem habere debent. A Quis vero eum forjurare noluerit, talis erit qualis et homicida qui aufugerit, quousque eum forjuraverit.

V. Si quis cum homicida fugerit, vel occasione illa se absentaverit et patriam exierit, quod homicidam abjurare noluerit; infra annum redire potest et forjurationem facere. Post annum vero non plus redire potest, quam ille qui malefactum perpetraverit; et infra annum illum dominus in cuius justitia manserit, mobilia illius habebit, ubicunque fuerint illa in comitatu Hannoniæ. Amici autem et cognati illius hominis qui occisus fuerit, debent assecurare omnes homines illos qui homicidam forjuraverunt; qui vero illos assecurare noluerit, in eodem puncto erit quo et ille qui malefactum fecerit. Hoc tamen addito, quod postquam admonitus fuerit de assecuratione facienda, de die in crastinum usque ad vesperam potest patriam exire, et dominus in cuius justitia manserit, mobilia illius habebit, sicut prædictum est. Si vero post admonitionem patriam non exierit de die in crastinum, de eo fiet idem quod de illo deberet fieri qui malefactum perpetraverit. Hic etiam infra annum redire potest ad assecurationem faciendam.

VI. De membro ablato erit ad pacem eodem modo ad valentiam facti, videlicet de ablatione membri et de assecuratione.

VII. Homicidæ qui fugerit, et illius hominis qui alii membrum abstulerit et aufugerit, dominus in cuius justitia manserit, mobilia omnia ubicunque fuerint in comitatu Hannoniæ, et fructus terræ anni unius habebit.

VIII. Fugitivi quidem, vel banniti hominis terram ultra annum dominus tenere non potest; sed transacto anno propinquus hæres illius hæreditatem et terram ejus habebit, si eum abjuraverit.

IX. De occiso homine mortuam manum habebit ille cuius servus, vel de cuius advocatia fuerit.

X. Si homo fugitivus, qui hominem interfecerit, vel homini membrum abstulerit, vel bannitus in patriam redierit; nulla villa libera, nullusque dominus, vel homo, illum tueri, vel garrandire potest, quin ubicunque inventus fuerit, eum capere possit omnis qui pacem juraverit. Captivum debet præsentare illi supra cuius justitiam captus fuerit, ut ille de eo justitiam et vindictam prædictam faciat. Quod si ille non fecerit justitiam et vindictam, dominus comes Hannoniæ eam facere debet.

XI. Si homo vulneratus fuerit, vel graviter læsus, unde de morte, vel de perditione membri dubietur; vulnerator, vel læsor tenendus est, et custodiendus, quousque visum fuerit quid de vulnere illo, vel læsione evenerit.

XII. Si miles hominem illum tentum in custodia habuerit, et ei evaserit, miles jurare debet se tertio militum, quod absque culpa sua ei evaserit, salva tamen bona pacis veritate. Si autem villico, vel alicui ballivo, vel cuilibet homini, qui miles

non fuerit homo ille tentus et custodiendus evaserit, se septimo hominum juret, quod absque culpa sua ei evaserit, salva tamen bona pacis veritate.

XIII. Qui cultellum cum puncta portaverit, nisi sit venator, vel coquus, vel macellarius, vel alienus homo transiens per patriam; emendare debet per sexaginta solidos denariorum illi in cuius justitia inventus fuerit. Si autem præ paupertate emendationem illam solvere non poterit, auris ei amputetur.

XIV. Emendatio malefactorum in omnibus villis in quibus forum non currit, de vicino scilicet contra vicinum, tam in hominibus domini comitis, quam aliorum, hæc est. De homine roisnato, vel de membro fracto, quinquaginta solidi denariorum dandi sunt, unde homo læsus triginta solidos habebit, dominus in cuius justitia manserit homo læsus viginti solidos. De effusione sanguinis triginta solidi dandi sunt, de quibus homo medietatem habeat, dominus vero in cuius justitia manserit homo ille medietatem. De capillatione, vel percussione sine sanguine quindécim solidi, unde capillatus, vel percussus medietatem habeat; dominus vero in cuius justitia manserit; aliam medietatem.

XV. Hæc omnia per bonam veritatem comprobanda sunt. Si vero veritas non comparuerit; ille qui alterum inculpaverit, juret solus, quod ille eum læserit, aut percusserit, aut capillaverit. Alter vero se tertio juret, quod inde non culpabilis sit, et per hæc pacem debet habere.

XVI. In juramentis illis nullæ occasiones admiscendæ sunt, quæ gitta dicuntur.

XVII. Si quis hominum, quorum emendationes sunt in quinquaginta solidis, vel triginta, vel quindécim missus fuerit illi ad quem pertinet justitia pro homine suo qui læsus fuerit, si infra quindécim dies emendationem solvere non poterit, vel noluerit, dominus inde justitiam faciet secundum malefactum. Si autem ille aufugit, fugabitur sicut alii banniti, et confusus habebitur; amici ejus pacem habebunt.

XVIII. Per has emendationes pax firma debet esse inter dominos et vicinos et homines, tam de hominibus domini comitis, quam de aliis.

Hæc omnia dominus comes Flandriæ et Hannoniæ Balduinus, et homines sui viri nobiles, et alii milites, quorum subsequuntur nomina, tactis sacrosanctis Evangeliiis, se plenarie observaturos juraverunt, Philippus videlicet marchio Namurcensis, sæpediti comitis germanus, Henricus etiam ejusdem comitis germanus, Waterus de Avesnis, Alardus de Cymaco, Rasso de Gaura, Gerardus de Jace, Eustachius de Rues, Nicholaus de Barbencione, Wilhelmus præfati comitis patruus, Ægidius de Trasintia, Wilhelmus de Kevi, Renerus de Trit, Nicholaus de Ruminio, Engelbertus de Ængien, Arnulfus de Morliner, Godefridus de Thuin, Wilhelmus de Haussi, Alulfus filius ejusdem Wilhelmi, Walterus de Villa, Walterus de Kavreng, Nicholaus de Condato, Hugo de Gaia, Bernerus de Roucourt, Nicholaus de Msain-

waut, Hugo de Beverna, Ægidius de Brena, Henricus frater ejus castellanus Binciensis, Osto de Wadripont, Nicolaus de Flamengeria, Henricus castellanus Montensis, Gillenus castellanus Bellimontis, Osto de Arbro, Balduinus de S. Remigio, Walterus de Sotenghien, Arnulfus de Aldenarda, Gerardus de Sancto Oberto, Henricus patruus sæpeliciti comitis, Adam de Walencourt, Ægidius de Berlainmont, Hugo de S. Oberto, Gerardus præpositus Duacensis, Walterus castellanus Duacensis, Petrus de Duaco, Stephanus de Deneng, Joannes de Semeriis, Joannes de Herispont, Balduinus de Strepi, Alardus et Nicolaus et Walterus filii ejusdem Balduini, Ægidius, Ulbadus de Harveng, Balduinus de Valenchenis, Renardus de Strepi, Robertus de Loviniis, Nicolaus de Montinio, Hugo de Harven, Franco de Felliu, Fastredus de Cambron, Renerus de Montibus, Karolus de Cruce, Drogo de Quarinum, Romundus de Quarinum, Goswinus præpositus Senogiensis, Walterus de Blanden, Gerardus filius ejus, Obertus de Fontiniis, Ægidius de Montibus, Wilhelmus de Montinio, Balduinus de Curtisolva, Alardus de Grandirivo, Gillebertus Cornutus, Wilhelmus Flaons.

Actum anno Verbi incarnati 1200, Montibus in Castro, v Kalendas Augusti, feria vi ante festum Sancti Petri ad Vincula.

III.

Item alia leges ejusdem Balduini comitis. de successioneibus, et aliis rebus.

(Anno 1200.)

[MARTEN. *ibid.*, p. 769, ex Hasnoniensi chartario dominorum de Avesnis.]

Hæc est declaratio legum in curia et comitatu Hainoensi communi consensu et consilio ac deliberatione, sanaque recordatione virorum nobilium et ministerialium ad comitatum Hainoensem pertinentium discretius conscriptarum, sigillisque et juramentis domini Balduini comitis Flandrensium et Hainoensis, et fidelium hominum suorum ad comitatum et dominationem Hainoensem pertinentium, ad perpetuam observationem confirmatarum.

I. Firmatum est igitur ad legem, ut si homo tenens feodum duxerit uxorem, et ex ea filiam habuerit, et non filium: ipsa filia succedet patri et matri in feodum.

II. Si prima hominis uxore defuncta, homo aliam duxerit uxorem, et ex ea filium habuerit, filius succedet in feodis sui patris, sed non filia primæ uxoris.

III. Est quoque ad legem firmatum, ut si homo tenens feodum habuerit filios, vel filias tantum; et primus filius, vel prima filia habuerit hæredem proprii corporis, et moriatur, ipse primus filius, vel ipsa prima filia, antequam pater, hæres illius non succedet avo in feodo, sed succedet ei in feodi tenore morientis propinquior hæres supervivens, filius scilicet, vel filia in feodo.

IV. Si homo tenens feodum, moriatur absque

A proprii corporis hærede, feodi successio deveniet ad propinquiorem ejus hæredem, illum scilicet qui de illa fuerit consanguinitate de qua feodum illud ante descenderat.

V. Eadem est lex de femina tenente feodum, si absque proprii corporis hærede decesserit.

VI. Si homo ducens uxorem, de feodo eam donare voluerit: hoc per dominum feodi, et per testimonium hominum ipsius domini fieri oportet.

VII. Si homo absque proprii corporis hærede decesserit, ejus uxor in ejus feodis, vel in allodiis quæ ex parte viri jure hæreditatis provenerint, nihil retinebit, nisi tantummodo dotalitium et mobilia in terra cultibili illius anni.

B VIII. Est etiam ad legem, ut si homo et femina per matrimonium convenerint, et ex parte unius vel utriusque feoda, seu allodia provenerint, et moriatur homo vel femina absque proprii corporis hærede, feoda vel allodia quæ ex parte hominis mortui, vel femine mortuæ provenerant, ad suos propinquos hæredes statim redibunt; ita quod vir in uxoris hæreditate nihil retinebit, nec femina in sui viri nisi dotalitium, salvis tamen utriusque mobilibus in terra cultibili illius anni.

IX. Si homo moriatur antequam ejus uxor, hæres ejus si ætatem habuerit, succedet patri statim in feodis: ita quod uxor nihil inde retinebit, nisi dotalitium sibi datum, et mobilia illius anni in terra cultibili, quæ vulgariter *Wangnaule* dicitur.

C X. Similiter si femina decesserit antequam ejus vir, hæres ejus, si ætatem suam habuerit, succedet statim matri in feodis; ita quod vir in illis nihil retinebit, nisi mobilia quæ supra terram suam cultibilem, id est *Wanguale*, fuerint illius anni.

XI. Ad legem ætas hominis est quindecim annorum, feminae vero duodecim.

XII. Habetur etiam ad legem, ut si homo et ejus uxor feodum pariter acquisierint, et homo absque proprii corporis hærede decesserit, feodum illud ad propinquum ipsius hominis hæredem statim devenire debet; ita quod hæres propinquior, illud a domino feodi recipiet, et ei hominum faciet, et munitionem, si qua fuerit, habebit, et hominia ad feodum pertinentia. Uxor vero, dum vixerit, medietatem commodorum et proventuum habebit in illo feodo, absque servitio faciendo, et absque justitia facienda domino feodi; hæres vero aliam medietatem, qui inde servitium et justitiam facit domino feodi.

XIII. Si homo et femina allodium pariter acquisierint, et decesserit homo sine proprii corporis hærede, femina quoad vixerit totum allodium tenebit; post decessum vero feminae, totum allodium ad propinquos viri hæredes deveniet.

XIV. Si femina decesserit, ex cujus parte feoda vel allodia provenerint, vir ejus ante puerorum suorum plenam ætatem in ipsis prius, et in feodis eorum, et bonis bajulationem habebit, quousque parvi ætatem suam habuerint.

XV. Similiter si homo decesserit, ex cujus parte feoda vel allodia provenerint, femina in pueris suis et eorum feodis et bonis eandem bajulationem habebit. Homo autem, dum vixerit, allodia eodem modo tenebit.

XVI. Si homo et femina decesserint, antequam parvi eorum ætatem suam habeant, propinquior hæres parvorum qui de illa fuerit proximitate, in pueris et eorum feodis et allodiis bajulationem habebit, quousque pueri ætatem suam habuerint.

XVII. Servus aliquis allodium suum a manu sua nullatenus potest ejicere, vel feodum facere, nisi assensu domini sui.

XVIII. Bajulus domini comitis Hanoniensis supra omnes alios bajulos sub testimonio hominum domini comitis constitutus, justitiam non potest facere de uno homine contra alium, et exercere de omnibus rebus tanquam dominus comes. Homines vero domini comitis pro illo justitiam plenarie debent facere, de uno scilicet homine contra alium tanquam pro domino comite. Ipse autem bajulus de possessionibus et tenuris, et hæreditate domini comitis placitare non potest, quod comes per illius justitiam, vel manu tenementum perdere possit, nec potest bajulus aliquem domini comitis hominem trahere in causam vel querelam de tenuris suis, vel hæreditate ejus, nisi in præsentia domini comitis.

XIX. De mobilibus autem inter comitem et homines suos potest bajulus potestative placitare, et de catallis causæ præteritæ, et querelæ quæ antea judicatæ fuerant, remaneant sicut inde judicatum fuerat.

XX. Dominus vero comes Balduinus Flandrensis et Hainocensis, et fideles homines sui Philippus scilicet marchio Namucensis, ipse comitis germanus, Henricus etiam ejusdem comitis germanus, Walterus de Avenis, Alardus de Cymaco, Rasso de Gavera, Gerardus de Jacea, Nicolaus de Barbenchione, Eustachius de Rues, Wilhelmus avunculus prædicti domini comitis, Wilhelmus de Kevi, Renerus de Tritt, Nicolaus de Ruminio, Walterus de Kavren, Ægidius de Trasiniis, Engelbertus d'Angien, Henricus patruus domini comitis, Gerardus de S. Oberto, Wilhelmus de Haussi, Adam de Vallencurt, Ægidius de Blainmont, Arnulfus de Aldenarda, Walterus de Sotenghien, Osto de Wadripont, Walterus de Villa, Nicolaus de Condato, Ægidius de Brena, Henricus Castellanus Binchiensis, Gerardus præpositus Duaci, Walterus castellanus Duaci, Petrus de Duaco, Gerardus senescalcus Bulcheni, Stephanus de Deneng, Arnulfus de Kavren, Hugo de S. Oberto, Wilhelmus de Gominis, Gillenus castellanus Belimontis, Henricus castellanus Montensis, Osto de Arburo, Hugo de Gaia, Renardus de Strepri, Acharlus de Verli, Hugo de Crois, et quamplures alii hæc omnia, tactis sacrosanctis, se observaturos juraverunt, suo addentes juramento, quod si quis hominum has leges conscriptas in aliqua parte infringere præsumperit, omnes alii contra illum

erunt ad plenam omnium prædictorum observationem.

Actum anno Verbi incarnati 1200, Montibus in Castro, v Kalendas Augusti, feria vi ante festum Sancti Petri ad Vincula.

IV.

Factum inter regem Angliæ et comitem Flandriæ et Hannoniæ.

(Anno 1200.)

[*Ibid.*, col. 771, ex eodem chart.]

Notum sit universis hoc scriptum visuris, quod hoc est sœlus et conventio inter Joannem, regem Angliæ, et Balduinum, comitem Flandriæ et Hannoniæ consanguineum suum, videlicet quod idem rex Angliæ pacem aut treugam cum rege Franciæ non faciet, nec facere poterit, absque voluntate et consensu ejusdem comitis, nec idem comes faciet, aut facere poterit pacem aut treugam cum rege Franciæ, absque voluntate et assensu prædicti regis Angliæ. Et si forte de voluntate et assensu utriusque pax aut concordia fieret inter regem Franciæ et eos, et rex Franciæ postmodum alterutrum guerraret, tenerentur prædicti rex Angliæ et comes ad mutuam subsidium et auxilium sibi invicem conferendum, prout melius poterunt, et sicut fecerunt tempore quo sœdus istud inter eos est contractum. Et sciendum est quod hoc sœdus et hæc conventio non solummodo duratura est tempore guerræ, sed in perpetuum inter eos et inter hæredes eorum, qui terras ipsorum tenebunt post eos, sive pax fuerit, sive guerra: ita quod si rex Angliæ hoc sœdus et hæc conventionem non observaverit, illi qui juraverunt hoc sœdus et hæc conventionem tenendam pro rege Angliæ, mittent se in captionem præfati comitis infra mensem postquam id bona fide scierint, non expectata submonitione dicti comitis. Similiter si dictus comes hoc sœdus et hæc conventionem non observaverit, illi qui juraverunt hoc sœdus, et hæc conventionem tenendam pro ipso comite, mittent se in captionem dicti regis Angliæ infra mensem postquam id bona fide scierint, non expectata submonitione dicti regis Angliæ. Hoc juravit pro ipso rege Angliæ bona fide tenendum Robertus comes Leycestriæ, et in animam ejusdem regis, et pro seipso juravit idem comes in animam suam, et alii, quorum nomina subscripta sunt, juraverunt in animas suas idem sœdus et eandem conventionem bona fide tenendam: videlicet Wilhelmus marescalcus comitis de Pembroc, Rander comes Cest, Balduinus comes Albemart, Wilhelmus Arundell, Rad. comes Augi, Robertus comes de Mellento, Hugo de Gornaco, Wilhelmus de Kæu, Gaufridus de Cella, Rogerus constabularius Cestr, Robertus filius Walteri, Wilhelmus de Albiniaco, Robertus de Ros, Ric. de Muntficeth, Rogerus Ethhoen, Saherus de Quincy, Wilhelmus de Muntchenesy, Petrus de Pratellis, Wilhelmus de Stangno, Adam de Portu, Robertus de Turncliam, Wilhelmus Males, Eustatius de Vesey, Petrus de Brus, Wilhelmus de Humei

constanularius Normannæ, Wilhelmus de Præsciniaco, Hubertus de Burgo, Wilhelmus de Manseio, Petrus Savarici.

Hoc fœdus et hanc conventionem bona fide tenendam juravit prædictus Balduinus comes Flandriæ et Hannoniæ manu propria in animam suam, et alii, quorum nomina subscripta sunt, juraverunt in animas suas idem fœdus et eandem conventionem bona fide tenendam pro ipso comite : videlicet Henricus frater comitis, Wilhelmus avunculus comitis, Saherus castellanus de Gant, Hugo de Sancto Auberto, Renerus de Trit, Reginaldus de Aria, Gille-nus castellanus de Bellomonte, Daniel de Curtrato, præpositus de Bruges, Balduinus de Cumines, Henricus de Bailliol, Terricus de Beverne, Gerardus de Rodes, Walterus de Sotenghien, Bokardus de Burgell. Walterus castellanus de Duaco, Osto de Arbre.

Acta sunt ista coram ipso rege Angliæ apud castrum de Ruppe-Andeliaci xviii die Augusti, regni sui anno i.

V.

Charta Balduini Flandriæ comitis pro monasterio Clarevallis, — Proficiscens Jerosolyman, et sanctitate Claverallensium monachorum compunctus, donationem eis facit.

(Anno 1202.)

[MARTEN. *ibid.*, ex chartario Clareval.]

In nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti. Ego BALDUINUS Flandrensis et Hannoniæ comes, notum fieri omnibus volo, quod Jerosolyman profecturus, cum per monasterium Clarevallense transitum facerem, congregationis sanctæ visione roboratus, et in Dei nimirum amore ferventior, ex tantæ devotionis accensus exemplo, eidem loco benefaciendi animum Christiana prævia fide ac religione concepi. Quia vero rebus meis dispositis, et redditibus ordinatis, pro voluntate mea quod conceperam pleniter ordinare non potui, memoriale saltem quoddam liberalitatis initium arrhamque dispositæ interim ordinavi, elemosynamque perpetuam ad panem et vinum consecrationi Dominici corporis et sanguinis necessarium eis libere contuli, et liberaliter assignavi, decem videlicet libras Valencenæ monetæ in grangia mea de Montibus in festo sancti Remigii parate singulis annis accipiendas, et per manum abbatris Camberonensis prædicto monasterio deferendas. Hanc autem elemosynam pro salute animæ meæ et charissimæ consortis meæ Mariæ, illustris Flandrensis et Hannoniæ comitissæ, et antecessorum meorum, ac deinceps successorum a me solemniter ordinatam atque concessam, ut rata et inconcussa in perpetuum perseveret, dignum duxi præsentis scripti patrocinio, et sigilli mei impressione firmandam. Nihilominus eadem auctoritate firmans omnes elemosynas et libertates quas memorato conventui sanctitatis eximie per sua authentica confirmavit omni posteritati veneranda in perpetuum et tenenda illustris memoriæ quondam Flandrensis et Viromanduorum comes avun-

culus meus Philippus princeps toto orbi clarissimus, sicut in eisdem authenticis continetur.

Actum anno Domini 1202 mense April.

VI.

Epistola M. marchionis Montis-Ferrati, B. Flandriæ comitis, L. Blesensis, et H. S. Pauli, ad universos Christi fideles. — De expugnatione urbis Constantinopolis.

(Anno 1203.)

[MARTEN. *ibid.*, col. 788, ex ms. Elnonensi.]

Universis Christi fidelibus, archiepiscopis, episcopis, cæterisque ecclesiarum prælatis et clericis, baronibus, militibus et serjantis, ad quos litteræ istæ pervenerint, M. marchio Montis-Ferrati, B. Flandriæ et Hannoniæ, E. Blesensis et Claromontis, et H. S. Pauli comites, cæterique barones et milites exercitus signatorum in stolio Venetorum sic currere per stadium, ut ad bravium perveniant vocationis æternæ.

Quanta fecerit nobis Dominus, imo non nobis, sed nomini suo, quantam gloriam dederit suis diebus, quanta possumus brevitate perstringimus, ipso prænotantes initio, quia ex quo urbem transgressio-nis exivimus, sic enim Jaderam nominamus, cujus excidium vidimus, dolentes quidem et necessitate compulsi, nihil inter nos ordinatum esse meminimus, quod communiter ad utilitatem pertineret exercitus, quin illud in melius providentia divina mutaverit, sibi que totum vindicans, stultam fecerit sapientiam nostram. Hinc est quod eorum quæ facta sunt apud nos gloriose, omnem a nobis gloriam jure repellimus : quippe qui operis adhibuimus parum, consilii nihil. Unde necesse est, ut si quis ex nobis voluerit gloriari, in Domino gloriatur, non in se, vel in altero. Fœdere igitur Jaderæ confirmato cum illustri Constantinopolis quondam imperatoris Isachii filio Alexio, cum vicualibus et rebus egenes, Terræ sanctæ videremus gravamen potius illaturi, sicut et alii ex nobis qui nos præcesserant, quam juvamen aliquod allaturi, nec terræ Saracenorum, in tanta egestate nos crederemus applicare potentes : verisimilibus quidem omnino rumoribus et argumentis inducti, quod dicti Alexii suspiraret adventum regiæ pars potior civitatis, et pondus imperii, quem electione concordi et solemnitate debita imperiali diademate sublimasset, contra consuetum ordinem temporis, aura favente, obedientibus Domino ventis et mari, ad urbem regiam, præter omnium spem, prospere applicuimus, et in brevi ; sed nec adventavimus improvisi, qui usque ad sexaginta millia equitum præter pedites in urbe reperimus : et transilientes loca tutissima, pontes, turres et flumina sine damno nostrorum, terra et mari obsecimus civitatem et tyrannum pariter, qui commissio in fratrem parricidio, fasces imperii diutina incubatione polluerat. Præter igitur omnium opinionem, universorum civium mentes contra nos invenimus obfirmatas, nec aliter contra dominum suum civitatem muris et machinis obseratam, quam si adven-

hæc populus infidelis, qui loca sancta polluere, et religionem proponeret inexorabiliter evellere Christianam. Imperii aliquidem crudelissimus incubator, domini sui et fratris proditor et orbator, quique eundem carcere perpetuo sine crimine condemnasset, idem filio ejus illustri facturus Alexio, si non eundem a manibus ejus felix eripuisset exsilium, præhabita in populum detestabili contentione, potentis simul et p'ebem sermonibus adeo infecerat venenatis, ut ad subversionem libertatis antiquæ Latinos assereret adventare, qui Romano pontifici locum et gentem restituere properarent, et Latinorum legibus imperium subjugare. Hæc profecto res sic omnes contra nos animavit pariter et armavit, ut contra nos et exulem nostrum, et barones nostros, seu etiam nosmetipsos a civibus postulantes audiri, nec adventus nostri causam, nec petitionis nostræ modum potuimus explicare, sed quoties terra vel mari stantibus in muro sermones obtulimus, toties retulimus tela pro verbis. Considerantes igitur quod præter spem nostram cuncta contingerent, in eum statum necessitatis impacti, ut statim necesse haberemus, aut perire, aut vincere; cum et obsidionem ipsam in quindecim dies nulla ratione protelare possemus, quos victualium omnium incredibilis urgeret angustia, non ex desperatione quidem, sed inspirata quadam securitate divinitus suspirare cepimus ad bella promptissimis periculis nos audacter opponere, et incredibiliter in omnibus obtinere. Ad conflictum etiam campestrum sæpius ordinati, inestimabilem multitudinem fuga in urbem ignominiosa conclusimus. Aptatis igitur interim terra et mari bellicis instrumentis, die obsidionis octava violenter civitas introitur, grassatur incendium. Disponit contra nos in campo acies imperator, et paratis nobis excipere venientes, constantiam nostram cum paucitate miratus, ignominiose freno reflectit in urbem retrogressus ardentem. Ipsa nocte fugam cum paucis aggreditur, suanique in urbe relinquit uxorem et parvulam prolem. Ea re compta, nescientibus nobis, Græcorum proceres in palatio congregantur, et exulis nostri solemniter celebratur electio, seu potius restitutio declaratur, insperatamque lætitiæ copiosa in palatio luminaria protestantur.

Mane facta, prodit in castra inermis Græcorum procerum multitudo, suumque cum gaudio quærit electum. Restitutam civitati asserit libertatem, et regredienti filio, ad fascès imperii cum gaudio inæstimali sublevatum de carcere caput patris Isachii quondam imperatoris ostendunt. Præordinatis itaque quæ necessaria videbantur, ad ecclesiam Sanctæ Sophiæ novus imperator cum solemnibus processione deducitur, exuli nostro sine omni contradictione imperiale restituitur diadema cum plenitudine potestatis.

His peractis, ad solutionem promissorum prosilit imperator, et promissa rebus accumulata, victualia servitio Domini profutura præbet in annum. Detenta

A marcharum millia nobis solvere pergit et Venetiis, sumptibus suis stolium nobis prolongat in annum, seque juramento astringit, quod erigere debeat nobiscum regale vexillum, et in passagii Martii nobiscum ad servitium Domini proficisci, cum quantis potuerit millibus armatorum, et sub eadem promissione concludit quod eam reverentiam præstare debeat Romano pontifici, quam antecessores sui imperatores catholici prædecessoribus suis pontificibus pridem impendisse noscuntur, et Ecclesiam Orientalem ad hoc idem pro viribus inclinare. Tantis igitur utilitatibus provocati, ne salutem quam dederat Dominus in manibus nostris spernere videremur, et vertere in opprobrium sempiternum quod ad hominem nobis incomparabilem cessisse videbatur. Prompta devotione consensusimus, et ibidem hiemem, Deo dante, facturi, ad partes Ægypti proximo passagio transmeare, tam certo proposito quam irrevocabili juramento prompta voluntate sumus astricti. Et nunc scire vos volumus, quoniam gaulii hujus et gloriæ participes omnes vos esse in visceribus Christi Jesu desideramus ardentem. Ad hoc nuntiis jam præmissis, tam dicti imperatoris quam nostris, soldano Babylonie Terræ sanctæ impio detentori, qui ex parte regis nostri Jesu Christi Nazareni et servorum ejus dicti videlicet imperatoris et nostra, regaliter, ut decet, debeant intimare, quod devotionem populi Christiani incredulæ genti suæ, Deo dante, in proximo proponamus ostendere, et ad contritionem infidelitatis de cælo nos expectare virtutem. Hæc autem fecimus de vestra potius sub Domino quam de nostra virtute confisi; quos eo devotius ac vehementius nobis desideramus adjungi, quo meliores ac plures regis nostri ministros nobiscum viderimus decertare, ne Judæis pridem traditus in Galilæa illudendus, de cætero gentibus relinquatur. Hæc eadem fratribus nostris, qui in Terra sancta nostrum præstolantur adventum significare curavimus, tam nos quam ipsos Christiani nominis zelatores, consolationis quam dedit nobis Dominus fieri fraternam societate participes, modis omnibus in Domino præoptantes. Vobis igitur, venerabiles Patres, ecclesiarum prelati, humiliter supplicamus ut sermo exhortationis divinæ vivus et efficax spargatur in populos; et ad consummationem propositi voluntarios in lege excitatis, atque ad virtutis gloriam coepessendam, quam Dominus eisdem pro labore permodico dignatur offerre, viriliter animetis. Nihilominus et verbi requirimus auditores, ut sint etiam prompta et virili animositate factores. Ostium enim magnum apertum est eis, ut modicum tribulationis et laboris non solum nomen faciat eis temporale, sed et æternum gloriæ pondus operetur in eis. Nec enim eos manet quæ super dorsa nostra pertransit laborum difficilis ac pene intolerabilis magnitudo, quam nobis virtus quæ de cælo est misericorditer levigavit

VII.

Epistola Balduini imperatoris Constantinopolitani ad Innocentium III papam. — De capta urbe Constantinopolitana et ipsius ad dignitatem imperialem elevatione.

(Exstat in Registro epistolarum Innocentii III, lib. vii, epist. 152. Vide *Patr.* tom. CCXV.)

VIII.

Ad eundem. — De rebus gestis ab exercitu crucesignatorum; de expugnatione Jaderæ, etc.

(Exstat ubi supra, lib. vi, ep. 211.)

IX.

Epistola Balduini imperatoris Constantinopolitani ad Cameracensem, Atrebatensem, Morinensem et Tornacensem episcopos. — Conceptam spem de Terræ sanctæ recuperatione significat, rogatque ut nobiles ad transfretandum exhortentur.

(*MARTEN. ibid.*, col. 791, ex eodem ms.)

BALDUINUS, Dei gratia fidelissimus in Christo imperator, a Deo coronatus, Romanorum moderator semper augustus, Flandriæ et Hannoniæ comes, venerabilibus et amicis in Christo charissimis, Cameracensi, Atrebatensi, Morinensi, Tornacensi, eadem gratia episcopis, gratiam suam et omne bonum.

Statutum et progressum nostrum, et totius exercitus Christiani litteris et nuntiis nostris vobis plenissime declarasse meminimus, quam mira dispensatione Dominus per ministerium christiani exercitus ecclesiæ suæ procuravit unitatem. Hinc enim, sicut a sapientibus evidenti ratione conjicitur, ad subventionem Terræ sanctæ ostium manifeste patet bit et aditus. Non solum enim transitum habituri sunt a modo liberum per nos peregrini, sed præter vires nostras quas per gratiam Dei etiam in præsentem habemus non modicam, et quas omnino illi terræ devovimus, victualium illis quoque abundantiam ferax gratia ministrabit. Ad liberationem enim terræ, in qua Vita mortua mortem triumphavit, totis visceribus anhælamus. A cujus rei proposito,

A cum ipsum et pretium nobis exstitit, nunquam desistemus quoad vixerimus, donec cum tota urbe concessis in hac etiam parte se nobis etiam ostendet Salutare Dei. Verum cum ad tantum et solemne negotium, non ex nostra sufficientia, sed univorsorum Christi fidelium adminiculis sub Deo audemus præsumere, dilectionem vestram exoramus attentius, quatenus nobiles et ignobiles in episcopatibus vestris constitutos, ad idem propositum monitis salutaribus accendatis. Omnibus enim qui ad nos venerint paratos nos esse noveritis et sufficientes secundum statum personarum et moelos amplius occurrere possessionum largitionibus et honorum. Ad hæc rogamus obnixius quatenus orationibus vestris et precibus personam nostram, necnon et coaljutores imperii in ecclesiis vestris commendatis, et ad idem clerum et populum vobis commissum moneatis, ut Dominus Jesus, pro cujus hæreditate indesinenter laborare proposuimus, tam nos quam imperium nostrum, sicut cepit, non desinat conservare.

X.

Litteræ Balduini imperatoris Constantinopolitani, quibus sigillum suum revocat.

(Anno 1204.)

[*MARTEN. ibid.*, p. 795, ex chartario Hannoniensi dominorum de Avesnis.]

B., Dei gratia fidelissimus in Christo imperator, a Deo coronatus, Romanorum moderator, et semper augustus, Flandriæ et Hannoniæ comes, omnibus ad quos litteræ istæ pervenerint salutem.

Noveritis quod a tempore coronationis nostræ, hoc est a septimo decimo Kalendas Junii sigillum nostrum antiquum quod litteris istis appendet, viribus carere decrevimus, et si quid a tempore jam dicto fuerit aliquid inde sigillatum (quod non credimus) omnino falsum, irritum judicamus et vacuum.

Datum anno Domini 1204, mense Junio.

APPENDIX AD BALDUINUM

IMP. CONSTANTINOPOLITANUM.

GENEALOGIÆ COMITUM FLANDRIÆ

ED. L. C. BETHMANN.

(*PERTZ, Monum. Germ. hist., Script., tom. IX, pag. 502.*)

I. WITGERI GENEALOGIA ARNULFI COMITIS.

Genealogiæ comitum Flandrensium quas novimus omnes ortæ sunt apud Sanctum Bertinum atque in ejus vicinis. Antiquissima inter eas est quam intra annos 951 et 959 (1) condidit Witgerus presbyter,

(1) Anno enim 951 Balduinus uxorem duxit Matildem, quam noster memorat; a. 959 mater ejus

Adela obiit; qua ætate superstitè verba *videat genitor ac genitrix filios* scripta fuisse apparet.